

הדף היומי

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ת

מסכת זבחים - דף סה, ב סו

עיונים על הדף

הרהור מחשבה, בלב או במוח???

אמר רב"ש שיש מבדילין בחטאת העוף, אולם רבנן של המשנה סברו, שיש הבדלה בעולת העוף, ואין הבדלה בחטאת העוף.

מבאר השם משמואל (פרשת יקרא שנת תרעה), יש לומר דהנה אמרו ז"ל (ויקרא רב פרשה ז) ש"עולה באה על הרהור הלב". ויש לדקדק הלוא הרהור הוא במחשבה שהיא במוח, ולמה חז"ל אמרו בכל מקום הרהור הלב, וגם בלישנא דקרא הכי הוא, וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, הלוא דבר הוא.

ונראה מזה דהנה מחשבות אדם כים נגרש השקט לא יוכל, וכל רגע ורגע בלי הפוגות כלבוש יחלופו, וזה איננו ביד האדם לעצור בעד המחשבה שלא יעלה על מחשבתו מה שאינו ראוי, וע"כ איננו שייך לומר שיש בזה חטא, שאין הקב"ה בעל בטרונאי עם בריותיו, אלא העיקר שלא יאה האדם משים המחשבה אל לבו להרהר בה, וכמו ששמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה פירוש הדברים (במדבר טו) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם שהוא מלשון (שם יג) וישבו מתור הארץ, היינו שלא ירגל ויפשפש במחשבה זו אלא יסלקה תיכף מחשבו בה, עכ"ד, כי זה מביא שימצא הדבר חן בעיניו, וכן היה בחטא הראשון שהנחש פיתה את חוה ושמה הדברים אל לבה ומצאו הדברים חן בעיניה, כמ"ש (בראשית ג) ותרא האשה כי טוב וגו' שהוא מלשון (כתובות קט, א) רואה אני את דברי אדמו"ן, וע"כ יצדק מאד לכוונת את הרהור במחשבות הלב ולא במחשבות המוח, כי במחשבת המוח עדיין אין בו חטא אלא כאשר תבוא המחשבה אל הלב והתעורר הלב לרגלי המחשבה, אז צריך כפרה, וזהו שעולה באה על הרהור הלב ולא על מחשבת המוח.

ונראה לומר שלזה בא הרמז שמבדילין בעולת העוף, היינו שצריך שיהא הראש שבו עלתה המחשבה נבדל מהגוף שבו הלב, וגם בעולת בהמה אף שאין חותך את המפרקת ואינו מבדיל כבמשנה (פ"ד דתמיד) חתך את הראש ונתנו למי שזכה בו ומכלל שעדיין היה תלוי בהמה, מ"מ אמרו ז"ל (חולין כז, א) שאין הראש בכלל הפשט שכבר הותז בשחיטה, הרי שנחשב שהסיר את הראש בשחיטה, משום שכבר חתך את שני הסימנים, שוב אינו נחשב חיבורו חיבור, וכן הדין בעוף שאחר שהגדיל בשני סימנים יצא, ובחטאת אינו מבדיל היינו שאינו חותך אלא סימן אחד ואם חתך שני הסימנים אף שעדיין העור קיים נקרא שהגדיל, עיי"ש.

וע"כ הא דמבדילין בעולת העוף הוא הרמז שצריך שהמחשבה הרעה לא תחדור לתוך הלב, אבל חטאת העוף אינו מבדיל שחטאת באה על השוגגין שהיו בלי ידיעה שמשכנה במוח, ולזה צריך כפרה מחמת שמעשיו היו נפרדין ממחשבתו, כי כל מעשה האדם צריך להיות עפ"י הוראת השכל, והעושה מעשיו בלי הוראת השכל ממציאין לו חטא בשוגג, וזהו הענין שכל השוגגין שכל כפרה, שאלמתי היו מעשיו תמיד עפ"י הוראת השכל לא היה מזדמן לפניו חטא אשר יחטא בו. ע"כ אין מבדילין בחטאת העוף. וזוקא בחטאת בהמה דאין השחיטה כשרה בסימן אחד מוכרח להגדיל דאל"ה לא היה מפיך חיותא, אבל עוף דמפיך חיותא בסימן אחד ונכשרה המליקה שוב אין מבדילין, להורות שצריך שהלב יתנהג עפ"י הוראת השכל, ואף שבין המביאים חטאת העוף נמצא גם שבעות העדות שמביאין לו הודוין כשגגה ככפ"ב דכריתות, מ"מ כולם המטוין כאן כתיב בהו ונעלם, ואפשר דהיינו טעמא דר"א בר"ש דאמר שמעתי שמבדילין בחטאת העוף ומאי לא יבדיל אין צריך להבדיל משום דדייק לה משבעות העדות וקסבור דעל הכלל כולו יצא בכולם לאו מהאי טעמא היא, והציווי הוא רק להבדיל בעולה ומטעם הנ"ל.

האם צריך לכסות את הבור?

מבאר שלדעת רב"ש שניתן להבדיל בין הראש לגוף בחטאת העוף ולמלוך בו' סימנים כדרך שעושה בעולת העוף, ודרש את הפסוק "לא יבדיל" שאין חיוב להבדיל, אבל אם רוצה להבדיל אין בכך איסור. ותמחו בגמ' שא"כ אף האמור בניזקין בפתיחת בור "ולא יכסנו" הכוונה שאין חובה לכסות, וביארו שנאמר דין תשלום ולכן בהכרח צריך לכסות.

בתוד"ה אלא, שאלו מדוע לא הקשו מכל עבירות שבתורה "לא תחסום" נלמד שאין איסור לחסום רק עצה טובה שאולי לא יחסום, וכן לגבי תלמיים וכו'. ואומרים תוס' שבדאי שהתורג כתבה איסור הכוונה איסור לאו בכל משמעו ודינו, אלא בחטאת העוף היה מקום לומר שצריך להבדיל היות וזקוק הוא לדם, א"כ הסברא היתה שיהיה מותר להבדיל ומה שאמרה תורה "לא יבדיל" זה רק לומר שאין חובה. והאמור בניזקין הרי מסברא חייב לכסותו, ואם אמרו ולא יכסנו היה במשמע שבאמת אין צורך לכסות.

תמה הגר"י פערלא בהגה' הר"ם (ב, טו), שיטת רבנן בב"ק (ל, א) ועוד שכל מי שהתירו לו לקלקל ברשות הרבים של דבר הדיק, חייב לשלם, א"כ מה ראיית הגמ' ממה שנאמר שצריך לשלם בהכרח צריך לכסות את הבור, יתכן שמותר להשאיר את הבור פתוח, אבל לשלם יצטרך.

בתחילת דבריו נוקט שצריך לומר שהסוגיא שלנו בשיטת רבי יהודה שסבר שמי שהתירו לו לקלקל יהיה פטור, ולא ניתן לחלק בין אחריות הבור לדין תשלום, אם

משלם בהכרח אסור לו להזיק וכו'. וא"כ יעלה חידוש גדול שכל מה שביארו בסוגיא לפנינו יהיה לדעת רבי יהודה, ורבנן שחלקו וסברו שהמקלקל פטור אין לנו ראייה שה"ולא יכסנו" הוא בהכרח כיוסו יתכן שזו עצה טובה.

עוד מאריך לבאר שאיסור מזיק עניינו וחומרנו מהתורה, א"כ כאשר שאלו בגמ' "ולא יכסנו" הרי הביאור יהיה שלא יתכן לומר שמותר להשאיר פתוח את הבור ולהיות מזיק, ואין סברא להקל באב המזיק של בור יותר משאר אבות נזיקין, א"כ כאשר מתחייב בניזקין בהכרח זה "מזיק" שצריך למונעו היינו חיוב לכסות חן הדין.

התבאר במשנה שאין מבדיל בחטאת העוף, ומבאר בברייתא רבי אלעזר ברבי שמעון שניתן להבדיל חטאת העוף. **מבאר הגמ'** את מחלוקת בד' אופנים, מבואר הלן **שצריך להיות חלוק מהותי בין חטאת העוף לעולת העוף**, וכאשר נמצא הבדלי דינים בין חטאת לעולה מלבד ההבדלה, יהיה ניתן להשוותם בהלכה זו. **שיטת רב חסדא, רבנן סברו** שמיצוי בחטאת העוף מעכב, ואם יבדיל בחטאת לא יהיה שיינו בין עולה לחטאת, לכן הכריחו שפוסל אם יפריד. **ולראב"ש** אין מיצוי מעכב בחטאת, וההבדלה תהיה מוגדרת כחיתוך בשר. **לדעת רבא**, נחלקו בדיון "שהייה" בין סימן לסימן בעולת העוף, **לרבנן** שהייה לא פוסל וא"כ דינו יהא כבחטאת, שמליקה בחטאת היא בסימן אחד וכדי למלוך את הסימן הטיב לשהות כדי לכלול את הבשר המקיף, ואם נאמר שאף בעולה לא פוסל שהייה הרי עולה וחטאת שווים, **ולכן** אסור להבדיל בחטאת, כדי לחלק במעשה ביניהם. **ולראב"ש** שהייה בעולה מעכבת, וא"כ השייה ששוהה בחטאת מבדיל בין החטאת לעולה וא"כ לא צריך הבדל נוסף בהבדלה. **שיטת אבין**, שהייה בעולה מעכבת לכ"ע, **נחלקו** האם חיתוך רוב הבשר המקיף את הסימנים בעולה מעכב, **לדעת רבאב"ש** כיון שמפסיק בחיתוך הבשר הרי לגבי עולה זה פסול. **ולרבנן** החיתוך לא מעכב וא"כ לא יצטרך לשהות, הרי עשה דין החטאת כעולה ולכן צריך להיות חילוק בהבדלה. **ורבא ואבין נחלקו** במחלוקת רבי זירא ורבי שמואל בר רב יצחק, **למ"ד** חלקו בשהייה **ולמ"ד** חלקו ברוב בשר.

מזדקת הגמ' שלכתחילה צריך לחתוך את רוב הבשר, וכך מבואר בברייתא במעשה מליקת חטאת העוף, שחותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר, עד שמגיע לקנה והושט, **כאשר** מגיע לקנה והושט חותך סימן אחד עם רוב בשר. **ובעולה** חותך שניים או רוב שני סימנים.

אמר רבי ירמיה בשם רבי שמעון בן אליקים בשם ר"א בן פדת בשם ר"א בן שמוע, אמר רבאב"ש שמבדילים בחטאת העוף והאמור "לא יבדיל" לא בא לאסור אלא לומר שאין חיוב להבדיל. **ותמה רב אחא בנו של רבא ושאל את רב אשי**, אם נדרש "לא יבדיל" בלשון א"צ להבדיל, **א"כ** לגבי פותח בור בניזקין שנאמר "ולא יכסנו" יהיה הכוונה שאין חיוב לכסות, **אמר לו** כמה שנאמר שם חיוב לתשלום הרי לדמנו שחיוב לכסות, **אבל** בחטאת העוף ברור שדינה שונה מעולת העוף שהרי נאמר "והקריבו" היינו בשונה מחטאת העוף, **והיה** ברור שיש לחלק בעניין ההבדלה שהרי בעולה יש חיוב להבדיל, א"כ מהו הנאמר "לא יבדיל" ללמד שאין צריך.

התבאר במשנה שמיצוי דם הגוף בלא דם הראש, כשר. המקור "עולה הוא" **ודרשו ריבוי** מהמילה "עולה" שלאחר מיצוי הגוף מיצוי הראש לא מעכב, **ודרשו מיעוט** מ"הוא" שמיצוי הראש בלא מיצוי הגוף פסול. **ביאר רבינא** שמסתבר שאמרה תורה שריבוי דם שבגוף הוא המעכב ולא מיעוט הדם שבראש. **הדן עלך פרק קדשי קדשים**

פרק שביעי - חטאת העוף
דין חטאת העוף שיעשה את עבודתה למטה, כדון חטאת למלוך סימן אחד, הזאה ומיצוי, ושעושה לשם חטאת הרבן כשר. **אם עשה** כמעשה חטאת **ושינה** במחשבה לשם עולה, **או** שעשה כעולה לשם חטאת, **או** שעשה כעולה לשם עולה, פסולה. **עשה** את עבודת חטאת למעלה במחשבה **או** במעשה כנוכח, פסול היות ושינוי המקום גורם לפסול.

דין עולת העוף שעשה כדיון למעלה, מלק ב' סימנים לשם עולה, כשר. **ואם שינה** בלשמה, כשר ולא עלה לבעלים לשם חובה. **אם שינה** במעשה ועשה כצורת חטאת ולשם עולה, **או** לשם חטאת, פסול. שינוי מקום פוסל ואם עשה למטה באיזו מחשבה שחשב וכו', פסל.

כמבואר שינוי החטאת שעשה כעולה, **מתייחס** שמלק אף את הסימן השני כעולה. **וא"כ** המשנה תהיה שלא כדברי רבאב"ש שאמר שיכול להבדיל בחטאת. **נוקטת הגמ'** הרי בין כך אמרו בשלהי הפרק הקודם שאין המשנה כמותו. **דוחה הגמ'**, אפשר להעמיד שהמשנה כמותו, **והשינוי** מתייחס להזאה, שמיצה כעין עולה. **מוכיחה הגמ'** שהיה שינוי בהזאה, ממה שאמרו לגבי חטאת העוף שעשה למעלה בשינוי ובכל דבר שעשה עמה, **יהיה** פסול, ושינוי במליקה לא שייך לומר היות ומליקה כשרה בכל מקום מבזבח, **וזאתה הנה"ל** שניתן לומר שהשינוי היה בהזאה, א"כ אף ברישא מדובר שהשינוי היה בהזאה, **דוחה הגמ'** שניתן לומר שהשינוי בסיפא היה בהזאה, אבל ברישא יתכן שהיה במליקה (ולא כדעת רבאב"ש).

השינוי בעולת העוף, רצו לומר ששינה ומלק סימן אחד, וא"כ יעלה שהמשנה שלא כדעת רבי יהושע, שמבואר במשנה הלן שאמנם האוכל מנבלת עוף נטמא טהור נטמא בבית הבליעה, **אבל** האמורים במשנה שלנו אינם מוגדרים כנבלה לטמא בבית הבליעה, ויש בהם דין מעילה. **ואילו רבי יהושע** אמר שעולה ששינה בה ומלק סימן אחד בחטאת אין בה מעילה, אלא בהכרח השינוי האמור הוא במיצוי, כלומר הזה כבחטאת ולא מיצה על דופן המזבח כבעולה. **ושאלת הגמ'** מהאמור בהמשך המשנה, עולה שעושה למטה כחטאת ולשם חטאת, **לר"א** אין מעילה. **לר"י** אין מעילה. אם השינוי היה במיצוי, **הרי רבי יהושע** אמר ששינוי במליקה יש מעילה ולא על שינוי במיצוי, א"כ מדובר ששינה במליקה, **ועלה למסקנא** שהרישא **בחטאת** העוף **והסיפא** בשינוי במליקה. **ובעולת** העוף השינוי במיצוי.